

نقد کتابِ گویا

● دکتر سپیده فهیمی‌فر

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران

sfahimifar@ut.ac.ir

چکیده

این مقاله به معرفی و نقد کتاب گویا با هدف جلب توجه مخاطبان به مطالعه این کتاب، شناسایی نقاط قوت و ضعف آن به نویسندگان به منظور بهبود این اثر در چاپ‌های بعدی پرداخته است. از جمله مهم‌ترین نقاط قوت کتاب، روانی و سادگی مطالب و قابل فهم بودن آن برای مخاطب است. به علاوه این کتاب می‌تواند مورداستفاده مخاطبان عام و خاص، به ویژه ناشران، کتابداران و تولیدکنندگان کتاب گویا قرار گیرد. با توجه به این که تعداد متون علمی در زمینه نشر منابع الکترونیکی در ایران بسیار کم است، کتاب حاضر یکی از بارزترین کتاب‌ها در این حوزه محسوب می‌شود. از جمله مهم‌ترین نقاط ضعف کتاب، نداشتن مقدمه اصلی به منظور نشان دادن حدود و ثغور و مخاطبان اصلی کتاب و نبود یکدستی در فصل‌ها است. به علاوه مباحثی نظیر اقتصاد کتاب گویا، حق مؤلف در کتاب گویا، مسائل امنیتی در کتاب گویا بهتر است در چاپ‌های بعدی به آن اضافه شود.

کلیدواژه

کتاب گویا، نشر، نقد و معرفی، ناشران، کتابداران، تولیدکنندگان.

۱. مقدمه

کتاب‌های گویا به عنوان نسلی از کتاب‌های چاپی با درگیر کردن حس شنیداری و با اهداف یادگیری یا سرگرمی، به انتقال محتوا از نویسنده به خواننده می‌پردازند. سنت فرهنگ شفاهی همواره در میان ملل گوناگون بسیار مهم بوده و حتی برخی افراد سندیت بیان مطالب به صورت شفاهی را بیشتر از کتبی می‌دانستند و

■ فهمین‌نیا، فاطمه و مریم چهرقانی. (۱۳۹۵). کتاب گویا، تهران، چاپار: اساطیر پارسی، ۱۴۶ ص، ۱۰۰۰۰۰ ریال، ۵۰۰ نسخه، شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۶-۰۷۴-۶

به‌همین دلیل از دوران قدیم تعداد حافظان بیشتر از کاتبان در مورد متون مذهبی و دینی بوده‌است. در نتیجه علاقه‌مندی افرادی به شنیدن از دوران قدیم وجود داشته و به دلیل غیرارادی بودن به کارگیری این حس، همواره افراد ناخودآگاه به سمت موضوعی جذب می‌شوند. کتاب‌های گویا نیز نه تنها در فرهنگ ایرانی بلکه در کلیه کشورهای دارای جایگاه مهمی هستند. زمانی که فرد مطلبی را به‌واسطه کتاب گویا می‌شنود، همزمان می‌تواند به کارهای روزمره خود نیز بپردازد. اگرچه خواندن همزمان یک مطلب و گوش دادن به مطلبی دیگر تا حد زیادی از تمرکز بر روی یکی از دو فعالیت (نظیر گوش دادن به رادیو و خواندن کتاب) می‌کاهد، اما در مورد انجام اموری که تمرکز کمتری می‌طلبد و یا از فیزیک به‌منظور اجرای آن‌ها کمک گرفته می‌شود (نظیر انجام امور خانه) این کتاب‌ها، همزمان دو فعالیت را به‌انجام می‌رسانند و ارزش افزوده‌ای برای خواننده خود ایجاد می‌کنند. درحقیقت نخستین رسانه الکترونیکی گروهی که اکثر خانواده‌ها با آن خوی گرفتند، رادیو بود که منجر شد فرهنگ گوش دادن و لذت بردن از پندها و مطالب با کار دیگری توأم شود. درحقیقت کتاب‌های گویا میراث رادیوهای قدیمی و از همتایان آن‌ها هستند. همان‌طور که رادیو برای افراد ناتوان جسمی به‌لحاظ دیداری، رانندگان، خانم‌های خانه‌دار، مغازه‌داران و نیز بسیاری از افراد مطلوب بود، هم‌اکنون ویژگی‌های خود را به‌صورت مدرن‌تر به کتاب‌های گویا داد و افراد بسیاری از آن درحال استفاده‌اند. بااین حال، مسائل پیرامون نشر کتاب گویا به‌دلیل حق مؤلف محتوایی آن بسیار متنوع بوده و لزوم توجه به آن به‌عنوان یک محمل اطلاعاتی جدید بااهمیت است. هدف از انتشار این کتاب آشناکردن خوانندگان با مباحث مختلف نشر کتاب گویا و ارائه دیدی همه‌جانبه از آن چیزی است که در زمینه پیشرفت‌های جهانی در رابطه با این فناوری می‌گذرد. به‌نظر می‌رسد جامعه مخاطبان این کتاب به‌دلیل بیان مباحث عمومی و تخصصی از چند طیف باشند. نخست، مخاطبان عمومی که

به مباحث فناورانه علاقه‌مندند؛ سپس دانشجویان و استادان رشته‌های مهندسی کامپیوتر، مهندسی فناوری اطلاعات، مدیریت رسانه، دانشجویان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و نظایر آن. به‌علاوه، ناشران و تولیدکنندگان کتاب گویا به‌دلیل بیان مطالبی در ارتباط با تولید، نشر و توزیع کتاب‌های گویا می‌توانند از مباحث کتاب بهره ببرند. درنهایت به‌نظر می‌رسد به‌دلیل اختصاص فصلی با عنوان فهرست‌نویسی کتاب گویا، کتابداران می‌توانند به‌عنوان دستنامه از این کتاب سود ببرند.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۳۳

۱-۱. معرفی نویسندگان کتاب

نویسندگان کتاب حاضر سالیان متمادی به‌صورت تجربی در محیط واقعی و نیز به‌صورت تئوری و عملی در رابطه با موضوع کتاب فعالیت داشته‌اند. گواه آن بخش نابینایان کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران است که کتاب‌های بسیاری را به‌صورت گویا برای مخاطبان دانشگاهی خود فراهم‌آوری و یا تولید می‌کرد و نویسنده اول کتاب (فاطمه فهیم‌نیا) به‌عنوان رئیس این کتابخانه سهم به‌سزایی در نشر کتاب‌های گویا و اهمیت آن‌ها داشته‌است. ازسوی دیگر، مریم چهرقانی به‌عنوان راوی کتاب‌های گویا نقش پررنگی در تولید این نوع کتاب‌ها در مؤسسات مختلف داشته‌اند. همچنین ایشان، در رابطه با این موضوع منابع تألیفی نیز (پایان‌نامه ارشد و چند مقاله) منتشر کرده‌اند.

۲-۱. جایگاه کتاب در حوزه موضوعی

باوجود آن‌که درباره مباحث مرتبط با منابع فرهنگی الکترونیکی نظیر کتاب گویا، کتاب الکترونیکی، نقشه‌های الکترونیکی سالیان متمادی است که در خارج از کشور بحث شده‌است؛ اما متأسفانه نشر کتاب و انجام پروژه‌های پژوهشی در ایران در این حوزه موضوعی هنوز بسیار کم است. اگرچه هم‌اکنون دانشجویان زیادی به موضوعات این‌چنینی علاقه‌مند شده و موضوع پایان‌نامه خود را در این رابطه انتخاب می‌کنند، اما برطرف‌کردن شکاف‌های موجود به اجرای پروژه‌های علمی و کاربردی فراوان و نیز مشارکت مسئولان امر نیاز دارد. باین‌وجود، کتاب گویا به‌عنوان نخستین کتاب در این حوزه می‌تواند بسیار سودمند واقع شود.

۳-۱. معرفی کتاب

کتاب در پنج فصل با عناوین کلیات، معرفی و مقایسه ارائه‌دهندگان خدمات کتاب‌های گویا، تولید کتاب گویا، توزیع و انتشار کتاب گویا و فهرست‌نویسی کتاب‌های گویا به نگارش درآمده‌است. فصل اول در ارتباط با تعاریف مختلف کتاب گویا و تاریخچه، مزایا و انواع کتاب گویا بحث شده‌است.

در فصل دوم، نویسندگان به‌اختصار به ارائه اطلاعاتی درباره ارائه‌دهندگان

کتاب گویا پرداخته، سپس به مقایسه آن‌ها بر مبنای چند معیار نظیر مجموعه (اندازه مجموعه، همپوشانی در داخل مجموعه‌ها و نرخ رشد مجموعه‌ها)، موضوع و سبک، شرکای انتشاراتی و سایر تأمین‌کنندگان محتوا، محتوا (خلاصه در مقابل مشروح)، زبان‌های محتوا، گزینه‌های خرید و اجاره، اجزای هزینه، فرمت‌های فایل، گزینه‌های پخش، امکان ادغام با دیگر مجموعه‌های کتابخانه، سیستم‌ها و خدمات پرداخته‌اند.

در فصل سوم، در ارتباط با تولید گویا شامل مباحث انتخاب کتاب مناسب برای گویا کردن و در نظر گرفتن برخی معیارهای مهم، روایت و موسیقی کتاب گویا و شغل‌ها و تخصص‌های مرتبط مورد نیاز شامل کارگردان، گوینده، آهنگ‌ساز، افکتور، صدابردار و مهندس صدا بحث شده‌است. همچنین درباره تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری تولید کتاب گویا سخن به میان آمده‌است.

فصل چهارم که مربوط به توزیع و انتشار کتاب گویا است، به معرفی برخی از مهم‌ترین توزیع‌کنندگان و منتشرکنندگان کتاب‌های گویا پرداخته‌است. در فصل پنجم در رابطه با فهرست‌نویسی کتاب گویا، تمام قوانین انگلوماریکن مرتبط با آن تشریح شده‌است.

۲. نقاط قوت و ضعف کتاب

از نقاط قوت این کتاب دسته‌بندی موضوعی و بسیار روشن مباحث اصلی کتاب است به گونه‌ای که با نحوه مطالعه نسل جدید که خواهان دریافت اطلاعات در کمترین زمان ممکن هستند، همخوانی دارد. خواننده‌ای که تنها به صورت گزینه‌ای و عبارتی خواهان دریافت اطلاعات است، می‌تواند با نگاهی به سرعنوان‌های اصلی و سرعنوان‌های فرعی کتاب به راحتی در مدت‌زمان اندکی با مسائل مرتبط با این حوزه آشنا شود. همچنین خوانندگانی که به دست گرفتن کتاب و مطالعه عمیق آن عادت دارند می‌توانند از توضیحات مربوط به هر قسمت استفاده کنند. در نتیجه، کتاب گویا به عنوان دستنامه نیز بسیار مفید خواهد بود.

ارائه اطلاعاتی در رابطه با ارائه‌دهندگان کتاب گویا و مقایسه آن‌ها بر مبنای چند خصوصیت، هم برای ناشران به منظور دریافت الگویی جهت انتشار کتاب گویا و هم برای کتابداران به منظور مقایسه و انتخاب کتاب‌های مورد نیاز کتابخانه خود مفید است. باین وجود، بهتر بود نویسندگان در این بخش نیز به مقایسه نرم‌افزارهای مناسب می‌پرداختند تا همانند دیگر بخش‌های کتاب، خوانندگان بتوانند به مقایسه نرم‌افزارها بپردازند. معرفی توزیع‌کنندگان کتاب گویا و خدمات آن‌ها نیز از جمله نقاط مثبت این کتاب است. از جمله مهم‌ترین بخش‌های این کتاب که نظر خواننده را به خود جلب می‌کند، بخش جمع‌بندی کتاب است که با ارائه نمودار فلوجارتی، فرایند تولید کتاب گویا

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۳۴

توضیح داده شده است که خواننده به راحتی می تواند ظرف کمتر از پنج دقیقه خلاصه ای از مطالب را به راحتی دریافت کند. همچنین وجود واژه نامه های دوسویه فارسی به انگلیسی و برعکس در کتاب، بر غنای محتوایی این اثر افزوده است. پانویس های دقیق کتاب نیز بسیار مورد استفاده خوانندگان خواهد بود. از دیگر نقاط قوت این کتاب، اختصاص فصلی از کتاب به مباحث مرتبط با فهرست نویسی کتاب گویا است که می تواند برای آموزش سازماندهی منابع الکترونیکی استفاده شود. با این حال، یکی از مهم ترین کاستی های کتاب، عدم وجود بخشی با عنوان مقدمه یا پیشگفتار قبل از شروع فصل های است، به گونه ای که خواننده با اهمیت موضوع، مخاطبان اصلی کتاب و هدف اصلی کتاب آشنا شود. به علاوه زمانی که صحبت از تاریخچه کتاب گویا شده است، نویسندگان تنها تا سال ۱۹۵۲ به بیان تحولات این حوزه پرداخته اند، در حالی که پیشرفت های بسیاری بعد از گذشت آن سال در حوزه کتاب های گویا ممکن است رخ داده باشد که ذکر آن در ویرایش های بعدی کتاب ضروری است. همچنین در فصل سوم کتاب که در ارتباط با تولید کتاب گویا بحث شده است، به طور کلی راجع به کتاب های چاپی که به صورت گویا تبدیل خواهند شد، بحث شده، در حالی که برخی کتاب ها ممکن است از همان ابتدا تنها به صورت گویا منتشر شوند و مباحث مرتبط با نحوه انتخاب آن ها یا مباحث مورد توجه نویسنده این نوع کتاب ها باید بیان شود. ایجاد یکدستی در میان فصل های کتاب از جمله مباحث مهم در نگارش کتاب است.

برخی از فصل های کتاب نظیر فصل اول و دوم، شامل مقدمه ابتدایی و برخی فصل ها نظیر فصل سوم و چهارم فاقد مقدمه هستند. به دلیل این که کتاب فاقد مقدمه یا پیشگفتار است، مشخص نیست که حدود و ثغور کتاب و نیز هدف اصلی نویسندگان از انتشار کتاب چیست؛ اما در مجموع به عنوان کتاب پایه و اساسی قابل استفاده است. از جمله مباحث مهم مرتبط با منابع الکترونیکی، مسائل مرتبط با حق مؤلف آن ها است که بهتر بود فصلی از کتاب به بیان مشکلات و کاستی های حق مؤلف در ارتباط با کتاب گویا بپردازد. همچنین شرکت ها و سایت های مختلفی به ارائه کتاب های گویا به صورت رایگان می پردازند. شایسته است بخشی از کتاب به معرفی آن ها اختصاص یابد. برخی از مباحث محتوایی کتاب نیز به لحاظ نگارشی نیاز به ویرایش دارد؛ اگرچه تعداد آن ها اندک است؛ نظیر «مشتریان کتاب گویا افرادی بودند که به اختلال جدی در خواندن مانند نابینایی یا کم بینایی مبتلا شده بودند؛ اما در طول سال های گذشته، شاهد افزایش چشمگیر محبوبیت کتاب گویا در میان کاربران و مخاطبانی بیش از این افراد و خارج از گروه کاربران سنتی، یعنی افراد مبتلا به اختلال های بینایی هستیم» (ص ۱۰) به نظر می رسد زمانی نویسنده از کلمه «اما» استفاده می کند که بعد از آن جمله ای مخالف با جمله قبل آورده باشد؛ در صورتی که نویسندگان جمله ای در تأیید جمله قبل آورده اند و ذکر برخی

فصلنامه نقد کتاب

اطلاع رسانی
ارتباطاتسال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۳۵

کلیدواژه‌ها نظیر «بیش از این افراد» مقصود نویسندگان را به‌خوبی به مخاطب منتقل نمی‌کند و کلیدواژه مناسبی نیست.

در صفحه ۳۰ و ۳۲ کتاب که در ارتباط با قابلیت و مزیت‌های کتاب گویا بحث شده‌است، بهتر بود دو مطلب «روایت به‌عنوان شکلی از هنر» و «روایت» ترکیب می‌شد. در بخشی از مباحث کتاب که به معرفی ارائه‌دهندگان خدمات کتاب‌های گویا پرداخته شده‌است، اطلاعاتی از سایت‌ها گرفته شده‌است که برخی به‌زبان سوم‌شخص و برخی از زبان ناشر بیان شده‌است. بهتر است به‌جای کاربرد واژه «ما» از زبان سوم‌شخص و به‌صورت مجهول به بیان مباحث پرداخته شود. نمونه‌ای از آن در صفحه ۵۶ هنگام معرفی تامل تاکینگ بوکس مشاهده می‌شود: «ما از ناشران مختلف مانند: های‌بریج، بلک‌استون و ناکسوس مجوز ارائه کتاب‌های گویا را داریم».

تعداد از کلیدواژه‌ها برای خواننده عادی قابل‌درک نیست. برای نمونه در صفحه ۵۷ «وفاداری یک کتاب گویای دیجیتالی می‌تواند به‌عنوان خلاصه، مشروح یا اجرای اصیل شرح داده شود». توضیح داده نشده که منظور از اجرای اصیل در این بخش چیست.

در صفحه ۹۸ کتاب در بخش ترکیب‌کردن صداها یا میکس، میکس‌کردن را شامل کارهایی نظیر انجام پنینگ‌استریو می‌داند؛ درحالی‌که توضیحی واضح در ارتباط با آن وجود ندارد. در صفحه‌های بعدی (ص ۱۰۱) در ارتباط با آن توضیح داده شده‌است.

به‌نظر می‌رسد در ترجمه کلیدواژه sound club و ساوند‌کلاود (ص ۱۱۵) خطایی نگارشی رخ داده که بهتر است بررسی شود.

۳. نتیجه‌گیری

در مجموع کتاب گویا کتابی بسیار مفید و روان برای مطالعه هم برای خوانندگان عمومی و هم خوانندگان تخصصی است. پیشنهاد می‌شود این کتاب در تدریس درس‌های مرتبط با منابع چندرسانه‌ای‌ها و نیز درس‌های مرتبط با سازماندهی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی استفاده شود. ناشران با مطالعه کتاب حاضر می‌توانند در حوزه نشر کتاب‌های گویا موفق‌تر عمل کنند. کتابداران می‌توانند هنگام فهرست‌نویسی کتاب گویا یا هنگام انتخاب ناشر مناسب به‌منظور خرید یا اشتراک کتاب گویا با توجه به معیارها به مقایسه بپردازند. دانشجویان و استادان نیز می‌توانند از مباحث علمی آن استفاده کنند و به کارآفرینی در حوزه تولید کتاب گویا دست یابند. پیشنهاد می‌شود نویسندگان در چاپ‌های بعدی کتاب، مباحثی نظیر اقتصاد کتاب گویا، حق مؤلف کتاب گویا، مسائل امنیتی در کتاب گویا و ارزیابی کتاب گویا را به کتاب بیفزایند.

فصلنامه نقدکتاب

**اطلاع‌رسانی
و ارتباطات**

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۳۶